

12. Снігур О. Країна емігрантів. // «Україна молода». – 2011. – № 21. – С. 2.

13. Гальчинський А, П Єценко П. Економічна теорія. – К.: Вища школа, 2007. – С. 503.

14. Економічна енциклопедія у трьох томах. Т. 3. – К.: ВЦ «Академія», 2002. – С. 952.

The article devoted the socio-political aspects of development labor force, estimations of human capital. Authors research influence of development of human resource in Ukraine on socio-economic development in the conditions of globalization.

УДК 331.101.26:330.46

Стефінін В. В., Мацола М. М.

ЯКІСТЬ ПРАЦІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Розглядається роль якості праці як чинника економічної безпеки держави. Проаналізовано складові державної політики стосовно забезпечення політики якості. Здійснено спробу обґрунтувати пропозиції щодо підвищення якості праці.

Ключові слова: *якість праці, економічна безпека, політика держави, підвищення якості праці, національна економіка, конкурентоспроможність, управління якістю праці, національні інтереси, інвестиції, науково-технічний прогрес.*

I. Вступ. На межі тисячоліть відбулося формування нових умов успішного функціонування економіки країн, що мають за мету вдосконалення системи управління якістю праці і продукції на різних рівнях та впровадження її у сучасні механізми господарювання. Так, починає діяти новий світовий ринок, що стратегічно спрямований на досягнення довгострокової мети – поліпшення якості у всіх її вимірах. До того ж розвиток НТП створює нові складніші передумови до вдосконалення методів контролю за якістю, що в свою чергу, висуває вимоги до системного підходу управління якістю, де головне не лише результат, але й інструментарій його реалізації.

Подальше вдосконалення управління якістю вимагає виходу на ринок компаній нового типу, які б були еталоном ділової досконалості у бізнесі з додержанням таких вимог: першочергова орієнтація на споживача; якість – не тільки мета усього підприємства, але й кожного його працівника; якість має отримати статус мови міжнародного спілкування, за допомогою якої відбувається інтеграція економіки якості окремої країни у глобальний ринок; впровадження у управління якістю сучасних досягнень науки та техніки; вибір надійних партнерів на всіх рівнях господарювання; підтримання політики

розвитку та ефективного використання людського капіталу на різних рівнях. В цьому контексті якість праці виступає чинником забезпечення економічної безпеки національної економіки та її суб'єктів, що визначає актуальність дослідження.

Питання якості праці досліджують вчені України та зарубіжжя: С. І. Бандур, Д. П. Богиня, І. К. Бондар, О. С. Власюк, О. О. Герасименко, Б. М. Генкін, О. А. Грішнова, В. М. Данюк, Г. А. Дмитренко, Т. А. Заяць, В. Л. Іноземцев, М. І. Карлін, Є. П. Качан, А. М. Колот, І. С. Кравченко, Г. Т. Куліков, Е. М. Лібанова, Л. С. Лісогор, Н. Д. Лук'янченко, Ю. В. Ніколенко, В. М. Новіков, О. Ф. Новікова, В. В. Онікієнко, І. Л. Петрова, С. І. Пирожков, Н. І. Попов, М. Д. Романюк, А. І. Рофе, П. Т. Саблук, М. В. Семикіна, А. С. Тельнов, В. С. Стещенко, С. В. Тютюннікова, А. А. Чухно, Л. В. Шаульська. Однак в цих дослідженнях мало уваги приділяється взаємозв'язку економічної безпеки та якості праці.

II. Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування ролі якості праці в забезпеченні економічної безпеки національної економіки й її суб'єктів та визначення напрямків її підвищення.

III. Результати. Основну роль в процесах зміцнення національної безпеки шляхом підвищення якості праці, набуває участь держави та орієнтація її політики на формування економіки якості, здатної конкурувати на сучасному глобалізованому ринку. Перехід до активної політики розвитку, що включає соціально-економічну, освітню, науково-технічну, промислову, зовнішньоекономічну складові, є необхідною умовою стійкого економічного зростання в сучасних мегаекономічних умовах.

Водночас Україна отримала статус країни з ринковою економікою, а лібералізація торговельного та інвестиційного режиму, що відбуватиметься із прискоренням глобалізаційних

процесів, призведе до посилення конкуренції між іноземними й національними виробниками. Звідси найважливішою функцією держави є підтримка дії ринкових сил в країні та створення справді рівних умов конкуренції на внутрішньому ринку для всіх економічних агентів. Сьогодні ж навіть українські компанії досить часто знаходяться в нерівних умовах, що спотворює конкуренцію на вітчизняному ринку.

Держава повинна виходити з простого принципу: конкурентоспроможним є те підприємство, товари якого за ціною та якістю задовольняють споживача. Розробляючи політику щодо тієї чи іншої галузі, потрібно чітко розуміти причини їх не конкурентоспроможності, не намагатися підтримувати всіх лише на підставі того, що вони є національними виробниками. Час переорієнтувати державну політику на створення сприятливих умов розвитку підприємництва в цілому, адже саме в цьому й має полягати головна роль держави [2]. Також конче необхідні й інші дії держави щодо розвитку внутрішнього ринку: розбудова його інфраструктури, інструментів цінового регулювання, захист добросовісної конкуренції та обмеження проявів монопольної поведінки, запобігання надмірній експансії з боку імпорту, адаптація економіки та соціально-трудової сфери до членства в СОТ тощо. Водночас необхідно поліпшити корпоративне та державне управління, сприяти подальшому розвитку конкуренції та інших ринкових умов, які орієнтують фірми на ефективну роботу. Слід усвідомлювати, що конкурентоздатність національного виробництва великою мірою залежить від спроможності менеджменту підприємств відповідних галузей економіки. Цей факт варто брати до уваги, аналізуючи нинішню та формуючи подальшу промислову політику держави.

Основною метою соціально-економічної політики держави в контексті забезпечення управління якістю праці має стати збільшення частки розумних і чесних людей та створення організаційно-економічних та техніко-технологічних умов для їх плідної діяльності. До досягнення цієї мети прагнуть всі розвинені країни, використовуючи для її реалізації такі могутні засоби, як інвестиції в людський капітал (освіту, розвиток персоналу, якість життя і т. ін.), заохочення інтелектуальної імміграції, активна пропаганда здорового способу життя, культивування високої моральності тощо.

Поряд з цим в Україні зміни мають торкну-

тися соціально-трудової сфери в напрямку наближення системи оплати праці до ринкових засад, формування дієвого ринку праці, посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості та підвищення ефективності використання робочої сили, легалізації зайнятості та доходів від трудової діяльності, модернізації системи соціального забезпечення з метою підвищення її ефективності і орієнтації на розвиток людського капіталу. Серед важливих соціальних завдань держави варто виділити і такі: впровадження гнучких форм зайнятості та оплати праці, підвищення мобільності робочої сили, створення нових ефективних робочих місць, збільшення асигнувань на громадські роботи, стимулювання інвестицій у самозайнятість; реформування системи соціального захисту. Без раціоналізації соціальної сфери не вбачається можливим узгодити завдання прискореного економічного розвитку та його соціальної орієнтації.

Важливими у державній соціально-економічній політиці є пріоритети гуманітарного розвитку, зокрема: забезпечення цілісності національного мовно-культурного простору; збереження та актуалізація національної культурної спадщини; державний протекціонізм щодо національної культурної індустрії; розвиток партнерських стосунків між державою та релігійними організаціями; інтеграція української культури у глобальні культурні процеси тощо.

Освітня складова державної політики в контексті управління якістю праці є важливою ланкою в діяльності будь-якої держави, спрямованої на розвиток трудового потенціалу країни, водночас постіндустріальна економіка висуває і тут принципово нові вимоги до системи освіти. Нажаль на сучасному етапі розвитку відбувається величезний відтік наукових та освітніх кадрів за кордони нашої країни. Українська „велика” наука штучно відірвана, дезінтегрована від „університетської” науки. Відтак упровадження наукових результатів у процес підготовки професійних кадрів блокується. Академічна наука опинилася в лещатах самоізоляції. Наукові структури, які створювалися ще в рамках СРСР, не відповідають сучасним вимогам ані кількісно, ані якісно. Система атестації наукових кадрів є архаїчною, неконкурентоспроможною на міжнародному рівні. Наука старіє. Інтелектуальний капітал ігнорується і використовується неефективно [1].

Тому у державній політиці стосовно сфери

освіти особлива увага повинна приділятися підвищенню стандартів освіти та їх адаптації до вимог сучасної науки, техніки та технології, поширенню глобальних мереж та застосуванню їх у навчальному процесі, використанню світових досягнень у сфері науки, педагогіки та культури, поширенню концепції неперервного навчання протягом всього життя людини. Що стосується забезпечення безперервності освіти, то сьогодні в Україні є потреба створення всеохоплюючої системи освіти дорослих, оскільки значна частка зайнятих працівників, які отримали освіту до початку трансформаційних змін, втратили здатність до високопродуктивної діяльності або отримана освіта не відповідає новим вимогам. При цьому можливість отримання другої освіти суттєво розширює систему базових спеціалізованих знань, яка інтенсифікувалася протягом останніх років. Разом з тим, необхідно створити можливість отримання і нових спеціальних знань, які є результатом наукових надбань, що потребує пошуку шляхів для органічного поєднання діяльності закладів науки і освіти. Важливо і забезпечення можливості навчатися особам літнього віку, особливо з огляду на демографічну кризу, яка неминуче призведе до постаріння населення загалом, і працюючого населення зокрема.

Однією з ключових складових системи вдосконалення освіти є забезпечення рівних можливостей отримання освітніх послуг та їх належна якість. З цією метою потребують уточнення функціональні повноваження органів державної влади й органів місцевого самоврядування з надання освітніх послуг та їх фінансування. Для створення сприятливих умов із сучасного технічного оснащення закладів освіти необхідно уточнити зобов'язання держави щодо надання освітніх послуг та їх бюджетного фінансування, а також створити умови для легального розширення джерел фінансування освіти, зокрема, через внесення змін до податкового законодавства та розширення системи освітніх кредитів.

При всій значимості та важливості розширення дії ринкових механізмів у сфері освіти та науки України важливо зберегти та якісно вдосконалити регулюючу роль держави в стимулюванні даних сфер. Йдеться, насамперед, про розробку і втілення широкомасштабної довгострокової стратегії розвитку освіти і науки, що передбачає їх перетворення у важливу

складову постіндустріальної економіки. Необхідна модернізація системи освіти і науки в гнучку динамічну індустрію, що забезпечить конкурентоздатність нашої країни через нові освітні технології, форми і методи навчання і виховання, ведення науково-дослідних робіт і відповідну фінансово-кредитну політику.

Серед інших важливих заходів можна запропонувати такі напрями стимулювання розвитку освітньої та наукової сфери в Україні:

- стосовно правового забезпечення – закріплення в сучасному законодавстві нових тенденцій, що стосуються захисту прав автора, конструктора, консультанта, науковця, вчителя, зв'язків із споживачами освітніх послуг, з іншими закладами тощо. Важливо усунути недоліки, що є в Законах України про освіту; переглянути державні освітні стандарти, типові програми і базові навчальні плани на всіх рівнях системи освіти з метою їх адаптації до нового стратегічного курсу розвитку країни;
- в організаційній сфері – розвиток ринку освітніх послуг, налагодження нових зв'язків між наукою, вищою освітою та ринком праці, зміна структури і стилю центрального і регіонального управління постіндустріальною економікою, створення на базі наукових і освітніх центрів країни інтегрованих наукових, науково-технічних й науково-освітніх структур, орієнтованих на проведення наукових досліджень і розробок та на підготовку спеціалістів з пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки і технологій;
- у сфері фінансування – розширення джерел позабюджетного фінансування, встановлення державних нормативів видатків на особу, що навчається, введення прямої залежності між обсягами фінансування та рівнем освітніх послуг, створення фондів підтримки освіти та пріоритетних спеціальностей;
- у сфері кадрового забезпечення – здійснити підвищення кваліфікації або і перепідготовку викладачів з урахуванням нової орієнтації змісту освіти; розширити підготовку наукових кадрів найвищої кваліфікації (кандидатів та докторів наук) для науково-дослідної і педагогічної роботи в системі освіти.
- у морально-етичній сфері – забезпечення високого соціального статусу освітян і науковців у суспільстві, що реалізується через законодавчу підтримку відповідного матеріального забезпечення та пропаганду наукових та освітніх досягнень, запровадження спеціаль-

них програм для формування відповідного рівня культури населення, орієнтацію на розвиток людського, інтелектуального капіталу як важливу складову національної ідеї.

Науково-технічна політика держави повинна виходити з того, що технологічні виклики, які постали перед економікою України, ще більше підкреслюють необхідність посилення ринкових сил за умови поліпшення державного управління. Сьогодні потрібно не тільки зробити доступними для ринку більше технологій, а й сприяти зростанню спроможності компаній здійснювати інновації, шукати та абсорбувати відповідні нові технології, поліпшити їх дифузю, збільшити „технологічну” віддачу від прямих іноземних інвестицій. Залишковий принцип державного фінансування наукової сфери необхідно замінити на бюджетне стимулююче кредитування нових наукових результатів. Праця кожного дослідника повинна оцінюватися не за посадою, а за досягненнями. Зрозуміло, що тільки завдяки більш сучасній технологічній політиці неможливо забезпечити досягнення поставлених цілей – потрібні широкі реформи. Важливе значення мають і реформи, спрямовані на посилення захисту інтелектуальної власності, що дасть змогу стимулювати передачу технологій у різних формах та всіляко розвивати венчурну діяльність.

Таким чином, науково-технічна політика держави має включати визначення пріоритетів довгострокового техніко-економічного розвитку, забезпечення їх реалізації за рахунок використання державних гарантій, здійснення інвестиційних та науково-технічних програм, завершення конверсії оборонної промисловості, активізації науково-промислового та інтелектуального потенціалу, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на основі забезпечення зростання якості, цілеспрямованої зовнішньоторговельної політики, реформування підприємств та становлення національних лідерів, здатних до самостійного розвитку в умовах жорсткої міжнародної конкуренції. Спеціальні заходи по забезпеченню перебудови економіки на основі створення та поширення технологій сучасного технологічного укладу та створення умов для випереджального його розвитку повинні стати основою державної як науково-технічної, так і промислової політики держави, побудованої на пріоритетності розвитку інноваційної діяльності.

Промислова політика є одним із основних

напрямів економічної діяльності держави, сутність якої складає система заходів, спрямованих на якісні й кількісні перетворення промислового сектора та пов'язаних з ним секторів. Особливо це стосується вибору пріоритетів, критеріїв та орієнтирів трансформації промислового сектора. Промислова політика включає практично всі напрямки й застосовує інструменти економічної політики держави, однак її дія спрямована на ту сферу, яка називається реальним сектором економічної системи.

Мета розвитку промисловості в умовах трансформації полягає у створенні сучасного, інтегрованого у світове виробництво, здатного до саморозвитку промислового комплексу, який за основними показниками відповідав би рівню розвитку промисловості високорозвинених країн і забезпечував би можливість розбудови постіндустріальної економіки. Загрозами зростанню української економіки є структура виробництва промислового комплексу, його деформованість, технологічна відсталість більшості галузей, високий рівень монополізації виробництва.

Інновації мають складати основу для реалізації можливостей організаційно-економічного механізму державного управління. Головна мета державної політики у сфері інноваційної діяльності – якнайповніше використання наявного інтелектуального потенціалу та подальший його розвиток з метою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного промислового виробництва.

Що стосується інноваційності як пріоритетної сфери промислового розвитку, то на даному етапі для України стратегічне завдання держави полягає у концентрації фінансового й інтелектуального капіталу на нових пріоритетних напрямках розвитку вітчизняної промисловості, створенні технопарків, великих конкурентоспроможних фінансово-промислових корпорацій – національних лідерів, здатних виконати функцію локомотивів інноваційного розвитку. Заохочення інноваційної активності може передбачати також відновлення податкових стимулів для інноваційних підприємств, заохочення створення інноваційних кластерів та асоціацій, науково-технологічний аудит державних наукових установ, інвентаризацію науково-технічних програм, державну інформаційну підтримку інноваційних процесів тощо.

У реалізації інноваційної стратегії розвитку вітчизняного промислового виробництва

вагома роль має належати саме системі „освіта-наука-виробництво”. Однак, на жаль, в Україні досі спостерігається адміністративна відособленість освітніх, наукових організацій та промислових підприємств внаслідок нерозв’язності організаційно-інтегруючих форм їх взаємодії, що негативно впливає на взаємозв’язок освітніх, дослідницьких процесів та впровадження їх результатів у промислове виробництво та комерційне використання.

До інших завдань держави в напрямку інноваційного розвитку економіки належать такі: цілеспрямований перехід до нових промислових укладів, що базуються на широкому використанні інтелектуального капіталу, досягнень науки і технології; внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів у сферах, що регулюють інноваційну діяльність промислових підприємств, шляхом конкретизації переліку об’єктів, які належать до інновацій, та умов надання податкових пільг по доходах від інноваційної діяльності; забезпечення системи захисту української промисловості від поширення вже відпрацьованих, застарілих технологій, неспроможних вивести на траєкторію динамічного зростання; запровадження системи підтримки високотехнологічного експорту шляхом сприяння просуванню української продукції на зовнішній ринок, спрощення та прискорення процедури експортного контролю; централізація галузевого управління шляхом розвитку систем стандартизації, метрології і сертифікації промислової продукції; підвищення фінансування науково-технологічної діяльності з державного бюджету; збереження та примноження кадрового потенціалу, в тому числі за рахунок піднесення престижу наукової діяльності; забезпечення ефективного функціонування ринку інтелектуальної власності, гнучкого механізму патентного регулювання, ліцензійної діяльності; розширення системи підготовки кадрів вищої кваліфікації – кандидатів і докторів наук; широке застосування інформаційних технологій, створення системи інформаційного та прогнозно-аналітичного забезпечення формування і реалізації промислової політики тощо.

Корисним в цьому плані є світовий досвід стимулювання інноваційного розвитку підприємств через систему пільг на НДДКР у вигляді знижок. У розвинених країнах знижки надаються виходячи з витрат підприємства на дослідження та розробки. Існують два види

податкових знижок – об’ємні та прирісні. Об’ємна знижка дає пільгу пропорційно розміру витрат. Так, у США, Великій Британії, Канаді, Бельгії, Швеції, Італії 100% витрат на НДДКР вираховується з оподаткованого прибутку компанії. в Австралії – 150%. Прирісна скидка визначається, виходячи з досягнутого компанією збільшення витрат на НДДКР, порівняно з рівнем базового року або середнього за певний період. У Канаді, США, Японії і Тайвані вона становить 20%. Деякі країни, зокрема Японія, Франція, США, Канада та Австралія додатково стимулюють дослідження та розробки шляхом надання податкового кредиту. Як правило, ця пільга надається підприємствам, які спрямовують інвестиції на впровадження нової техніки, обладнання, технологій тощо [4, с.152-153].

Значну увагу необхідно приділити митній політиці. З метою сприяння інноваційній діяльності необхідно встановити низькі експортні мита на високотехнологічні товари, технічно передові прилади та обладнання, а до технологічно застарілого обладнання застосовувати високі митні ставки. Необхідно встановити низькі імпорتنі мита на необхідне підприємствам прогресивне устаткування, яке не виготовляється вітчизняними виробниками, але є необхідним для виробництва вітчизняних прогресивних товарів тощо. Таким чином, митна політика повинна стати більш гнучкою та диференційованою.

Не слід забувати також про пряме стимулювання державою активізації інноваційної діяльності за рахунок дотацій та надання державою гарантій щодо довгострокових банківських кредитів на розвиток досліджень та розробок у виробничій діяльності.

Таким чином, економічна політика держави в умовах утвердження ринкових засад має бути спрямована на формування конкурентного на внутрішньому та зовнішньому ринку інноваційного потенціалу, застосування механізмів переорієнтації виробників на нові технологічні уклади, модернізацію та переоснащення основних засобів на основі інновацій, що ґрунтуються на розвитку та використанні інтелектуального капіталу підприємств. Це має забезпечити підвищення науково-технічного рівня та збалансованості економіки, а в результаті наповнити високоякісними товарами внутрішній ринок та збільшити експортну складову валового внутрішнього продукту.

В умовах конкуренції, що базується на інно-

ваціях, державне регулювання зводиться в основному до підтримки та розвитку конкурентоспроможності країни непрямыми методами: податковою підтримкою експортерів високоякісних товарів з високою доданою вартістю, стимулюванням застосування сучасних факторів виробництва, підвищенням вимог до охорони навколишнього середовища та до якості продукції. По суті системні структурні зрушення можуть відбутися тільки при переході до інноваційних основ розвитку економічної системи, для чого потрібні значні інвестиції та їхнє вкладення в передові галузі і сфери. В цей період має відбутися поступове скорочення сфери адміністративного впливу та зростання значення економічних методів регулювання

Зовнішньоекономічна політика держави повинна бути спрямована на захист інтересів вітчизняного товаровиробника та споживача, передбачати усунення недобросовісної конкуренції з боку іноземних підприємств, обмеження агресивних дій на внутрішньому ринку, відновлення жорсткого контролю за якістю імпортованих товарів, приведення його у відповідність до стандартів, що діють для внутрішнього товаровиробника; стимулювання експорту високоякісних товарів з високою доданою вартістю.

Зовнішньоторговельна політика повинна сприяти розширенню ринків збуту вітчизняної продукції, активізації конкурентних переваг української економіки. Для цього вона повинна передбачати заходи зі стимулювання експорту вітчизняних товарів з високою доданою вартістю, особливо наукоємних (державні гарантії по експортним кредитам; субсидії по стандартизації, контролю та підвищенню якості продукції, здійснення маркетингової роботи, активна дипломатична підтримка цих заходів, створення сприятливого іміджу країни та її пріоритетних експортоорієнтованих товарів за кордоном), створення інфраструктури обслуговування українського експорту за кордоном тощо.

IV. Висновки. Проведений аналіз наводить на висновки, що державі необхідно відмовитись від фіскального підходу до встановлення митних тарифів, натомість привести їх у відповідність до пріоритетів науково-технічної та промислової політики. Важливо також забезпечити використання митних тарифів для захисту перспективних та важливих для суспільства та держави виробництв та видів економічної діяльності. Національні інтереси по-

винні визначати і політику залучення іноземних інвестицій. Недопустимою є будь-яка дискримінація вітчизняних підприємств на власному ринку з боку іноземних інвесторів, необхідне введення обмежень на іноземні інвестиції в уразливих для національної безпеки та конкурентоспроможності галузі та сфери діяльності. Сприяння залученню прямих іноземних інвестицій до високотехнологічного сектору вітчизняної економіки, який порівняно з високорозвиненими державами в Україні досить вузько представлений.

Так, в Україні за випуском продукції вищих технологічних укладів (5-й та 6-й) становлять близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, що визначає перспективи високотехнологічного розвитку країн у майбутньому, майже відсутній (менше 0,1%). Близько 58% виробленої продукції припадає на найнижчий 3-й технологічний уклад (технології промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, оброблення металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості) та 38% – на 4-й. За фінансуванням науково-технічних розробок ситуація така: майже 70% коштів припадає сьогодні на 4-й, і тільки 23% – 5-й технологічний уклад. Інноваційні витрати розподіляються таким чином: 60% – 4-й технологічний уклад і 30% – 3-й, а 5-й в інноваційних витратах становить лише 8,6%. Що стосується інвестицій, які й визначають майбутнє на найближчі 10-15 років, то 75% інвестицій спрямовуються в 3-й технологічний уклад і лише 20% та 4,5% – у 4-й і 5-й технологічні уклади відповідно. У технологічній частині капітальних вкладень (технічне переозброєння та модернізація) на 83% домінує 3-й технологічний уклад і лише 10% припадає на 4-й [3].

Таким чином, в нашій країні сьогодні закладається майбутня структура виробництва продукції, де буде домінувати 3-й технологічний уклад. І цьому сприяє структура прямих іноземних інвестицій, які спрямовуються в Україну. Зокрема, частка прямих іноземних інвестицій до вітчизняних виробництв, які формують третій технологічний уклад, становить 73%, п'ятий технологічний уклад – 5%, і менше 0,5% прямих іноземних інвестицій припадає на шостий, найперспективніший технологічний уклад.

Водночас у світі нині розвиваються галузі 6-го технологічного укладу (біотехнології;

аерокосмічна промисловість; нанотехнології; оптоелектроніка; системи штучного інтелекту; мікроелектроніка; мікросистемна механіка; інформаційні супермагістралі; програмне забезпечення і засоби імітації; системи управління персоналом тощо) і галузі 5-го технологічного укладу (фармацевтичної, автомобільної, хімічної, інструментальної промисловості).

Вдосконалення системи управління якістю праці на макроекономічному рівні передбачає здійснення державою складної роботи в рамках реалізації активної політики розвитку, що включає соціально-економічну, освітню, науково-технічну, промислову, зовнішньоекономічну складові, спрямовані на розвиток всіх основних факторів, які сприяють становленню нової системи управління якістю праці і продукції на

УДК 330.59

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ: СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті розглянуто теоретичні основи категорії «рівень життя». Розкрито особливості рівня життя населення України за допомогою економічних, соціальних і демографічних показників.

Ключові слова: рівень життя, якість життя, добробут, показники рівня життя, індекс людського розвитку.

I. Вступ. Соціально-економічні та політичні перетворення, що відбуваються в Україні, викликали значне зниження рівня життя і погіршення добробуту населення. Сьогодні багато людей опинилися за межею бідності і змушені відмовляти собі навіть у задоволенні основних споживчих потреб.

Проблема наявності бідності, питання її подолання не є винятковою, характерною лише для нашої держави. Вона виникла у всіх країнах на шляху їхнього розвитку. Проте, шляхом послідовних реформ, їм вдалося зменшити глибину бідності та її вплив на рівень життя населення. Заходи українського уряду, спрямовані на перспективу, а це значить, що ця проблема залишатиметься актуальною в нашій країні ще тривалий час.

Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджувалися вітчизняними і закордонни-

різних рівнях.

1. Білорус О. Цивілізаційні межі атлантичної глобалізації та проблеми інтелектуалізації розвитку / О. Білорус // Економічний Часопис XXI. 2009. – № 1-2.

2. Бураковський І. Вступ України до СОТ: як правильно оцінити наслідки / І. Бураковський // Економічний Часопис – XXI. – 2010. – №7-8.

3. Гець В. Наука і виробництво: партнери чи конкуренти? Деякі аспекти сучасної інноваційної політики України / Гець В. // Вісник Президента. – 2009. – № 3. – С. 6.

4. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації. К.: Наукова думка, 2008. – 334 с.

The role of labor quality is considered as a factor of State Economic Security. Elements of state policy in respect of the ensuring of Quality Policy are analyzed. An attempt to substantiate proposals concerning labor quality improvement is made

Кропельницька С. О., Солодзук Т. В.

ми вченими: О. І. Амошею, Д. П. Богинею, В. В. Онікієнком, С. І. Дорогунцовим, В. С. Пономаренком, Е. М. Лібановою, В. М. Жеребіним, Т. С. Клебановою, О. В. Кузнецовою, В. О. Мандибурою, Н. М. Рімашевською, О. Ф. Новіковою та іншими.

II. Постановка завдання. У роботі ставимо перед собою завдання визначити економічну сутність категорії «рівень життя», провести аналіз сучасного рівня життя населення в Україні, а також подати пропозиції щодо покращення добробуту людей в умовах кризи.

III. Результати. Категорія «рівень життя» використовується в науковій літературі, у нормативно-правових документах для характеристики ступеня задоволення різного роду потреб людей у державі, тобто якості життя населення, величини його добробуту і благополуччя. Саме рівень життя є важливим соціально-економічним критерієм при виборі напрямків і пріоритетів економічної і соціальної політики держави.

Розрізняють вузьке та широке трактування даного терміну. У вузькому значенні категорію «рівень життя» використовують для відображення лише особистих потреб людини, а от у широкому – необхідно враховувати фактичний рівень споживання матеріальних, духовних та соціальних благ і послуг, міру задоволення